

Rozdział / Розділ / Chapter

V

Polityka NATO wobec Ukrainy i Rosji po aneksji Krymu

Політика НАТО щодо України та Росії після анексії Криму

NATO's policy towards Ukraine and Russia after the annexation of the Crimea

Szymon Malik*

Pedagogical University of Cracow, Poland

Abstrakt: Zmiana władzy na Ukrainie oznaczała dla Federacji Rosyjskiej możliwość utraty wpływu w jednym z najistotniejszych państw byłego bloku wschodniego. Rosja nie mogła sobie pozwolić na dołączenie Ukrainy do euroatlantyckich struktur bezpieczeństwa, gdyż oznaczałoby to faktycznie fiasko budowanych przez Kreml porozumień gospodarczych oraz utratę wpływów w basenie Morza Czarnego. Dlatego też wobec Ukrainy użyto siły militarnej, dokonując zaboru terytorium i wywołując konflikt poniżej progu wojny we wschodnich obwodach. Sytuacja blisko flanki wschodniej NATO postawiła Pakt w nowej sytuacji. Sojusz Północnoatlantycki został zmuszony do udzielenia gwarancji członkom z flanki wschodniej m.in. poprzez wzmocnienie obecności wojskowej w tym regionie, zwiększanie zdolności obronnych armii narodowych kosztem ich zdolności ekspedycyjnych oraz przeprowadzaniem manewrów na dużą skalę celem demonstracji sojuszniczej jedności i determinacji do obrony. Ponadto, wydarzenia te istotnie zmieniły podejście zarówno do Rosji, jak i Ukrainy. Rosję zaczęto postrzegać jako agresora, z którym – nawet wykazując wiele dobrej woli – nie można dość do porozumienia i efektywnie współpracować. Z kolei Ukraina jako strona zaatakowana, stała się podmiotem, któremu NATO udziela wsparcia w wojnie we wschodnich obwodach. Polityka NATO spotyka się jednak z pewnymi istotnymi problemami, z których najpoważniejszym pozostaje przedkładanie przez niektórych członków NATO doraźnych interesów narodowych nad strategiczne interesy Sojuszu Północnoatlantyckiego. **Słowa kluczowe:** NATO; Rosja; Ukraina; Krym; Flanka wschodnia.

Анотація: Зміна влади в Україні для Російської Федерації означала можливість втратити вплив в одній з найважливіших держав колишнього Східного блоку. Росія не могла собі дозволити долучення України в євроатлантичні структури безпеки, оскільки це фактично означало б провал економічних домовленостей Кремля та втрату його впливу на Чорному морі. Тому проти України була застосована військова сила, що спричинило конфлікт у східних районах України. Ситуація біля східного кордону

* Corresponding author: s.malik4123@gmail.com

© 2019 Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego. All rights reserved

НАТО поставила Пакт у новій ситуації. Північноатлантичний альянс був змушений надати гарантії членам східного флангу шляхом зміцнення військової присутності в регіоні, збільшення обороноздатності національних армій за рахунок їх експедиційних можливостей та проведення широкомасштабних маневрів для прояву союзної єдності та рішучості захищати. Крім того, ці події значно змінили підхід як до Росії, так і до України. Росію почали сприймати як агресора, з яким – навіть виявляючи багато доброї волі – не можна дійти до домовленостей і ефективно співпрацювати. У свою чергу, Україна, як пошкодована сторона, стала об'єктом підтримки НАТО у війні у її східних областях. Проте політика НАТО стикається з деякими серйозними проблемами, з яких найсерйознішими є перекладання деякими членами НАТО негайних національних справ на стратегічні справи Північноатлантичного Союзу.

Ключові слова: НАТО; Росія; Україна; Крим; східний фланг.

Summary: The change of government in Ukraine meant for the Russian Federation the possibility of losing influence in one of the most important states in the post-Soviet area. Russia could not allow Ukraine to join to Euro-Atlantic security structures because it would mean the failure of the Kremlin's economic agreements and the loss of influence in the Black Sea area. That is why Russia used military forces against Ukraine in the eastern districts (the hybrid war). The situation near the Eastern flank of NATO changed security environment of the Alliance. NATO must provide guarantees to members of the Eastern flank by strengthening of the military forces in the region, increasing defence capabilities of the national armies and organizing large manoeuvres to demonstrate allied unity and determination. Furthermore, because of the events in Eastern Europe NATO has changed its policy both towards Russia and Ukraine. Russia has been an aggressor, with whom – even with a lot of goodwill – NATO cannot cooperate effectively. Whereas Ukraine, as a victim, has received NATO support in the war this kind of NATO policy raises some problems. The most serious is the fact that for some members of NATO, the national interests are more important than the strategic interest of the North Atlantic Treaty Organization.

Key words: NATO; Russia; Ukraine; Crimea; Eastern flank.

Wstęp. W latach 2013-2014 doszło do istotnej zmiany środowiska bezpieczeństwa na kontynencie europejskim. W wyniku Rewolucji Godności na Ukrainie władzę utracił prezydent Wiktor Janukowycz, a najważniejsze stanowiska w państwie objęli przedstawiciele proeuropejskiej opozycji. Zmiana w polityce wewnętrznej Kijowa, której podstawowym efektem było obranie silnego, prozachodniego kursu nie mogła pozostać bez reakcji Federacji Rosyjskiej. W odpowiedzi na euroatlantycką reorientację ukraińskiej polityki Moskwa dokonała aneksji Półwyspu Krymskiego,

a następnie wspierała w sposób pośredni i bezpośredni tendencje separatystyczne w południowo-wschodnich obwodach Ukrainy, doprowadzając do wybuchu konfliktu zbrojnego. Destabilizacja państwa ukraińskiego graniczącego z czterema państwami członkowskimi Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (Polską, Słowacją, Węgrami, Rumunią), istotnie wpłynęła na bezpieczeństwo wschodniej flanki sojuszu. Pakt Północnoatlantycki musiał zatem podjąć szereg działań celem umocnienia swojego potencjału na wschodzie i poprawy własnego bezpieczeństwa. Konieczna stała się również zmiana polityki w stosunku do Federacji Rosyjskiej – agresora oraz Ukrainy – ofiary agresji¹.

Stosunki NATO-Rosja przed kryzysem ukraińskim. Przed wybuchem kryzysu ukraińskiego NATO (ang. *North Atlantic Treaty Organizaton*) współpracowało z Federacją Rosyjską najpierw w ramach Stałej Rady Współpracy NATO-Rosja (ang. *Permament Joint Council NATO-Russia*) ustanowionej na mocy Aktu stanowiącego o wzajemnych stosunkach, współpracy i bezpieczeństwie pomiędzy NATO a Federacją Rosyjską. Akt ten podpisany został 27 maja 1997 roku w Paryżu. Pięć lat później – 28 maja 2002 roku – na mocy deklaracji rzymskiej Stała Rada Współpracy NATO-Rosja została zastąpiona przez Radę NATO-Rosja (ang. *NATO-Russia Council*, NRC). Zgodnie z ówczesnymi założeniami NRC obradowała regularnie raz w miesiącu. W jej ramach omawiano sprawy związane m.in. ze zwalczaniem terroryzmu międzynarodowego, misjami pokojowymi, kontrolą zbrojeń i reformą sił zbrojnych oraz zapobieganiem proliferacji broni masowego rażenia. Rosja współpracowała z Sojuszem Północnoatlantyckim także w ramach Północnoatlantyckiej Rady Współpracy

¹ S. Koziej, P. Pietrzak, Szczyt NATO w Walii: uwarunkowania, rezultaty, wnioski dla Polski. *Bezpieczeństwo Narodowe*, 2014, 3, 11-29.

(od 1997 r. Rady Partnerstwa Północnoatlantyckiego) oraz Partnerstwa dla Pokoju².

Liczne pola i wielość instytucji, w ramach których Rosja współpracowała z NATO nie oznaczały jednak braku sprzeczności w interesach obu podmiotów. Najbardziej wyraźny konflikt dotyczył kwestii rozszerzenia Sojuszu Północnoatlantyckiego o państwa byłego bloku wschodniego. Federacja Rosyjska była zdecydowanym przeciwnikiem poszerzania Paktu Północnoatlantyckiego o państwa należące w czasach zimnej wojny do Układu Warszawskiego. Ostatecznie jednak, pomimo rosyjskich sprzeciwów i obaw o możliwe reakcje Moskwy, w 1999 roku Polska, Czechy i Węgry znalazły się w NATO. Później, w 2004 roku, do Sojuszu przystąpiły również inne państwa należące w przeszłości do Układu Warszawskiego – Słowacja, Rumunia i Bułgaria. Co więcej, członkostwo uzyskały wówczas także 3 byłe republiki ZSRR – Estonia, Łotwa i Litwa. Rosji nie udało się zatem zablokować integracji euroatlantyckiej byłych członków Układu Warszawskiego ani zapewnić sobie wyłącznych wpływów na całym obszarze postradzieckim. W związku z systematycznym poszerzaniem NATO na wschód wzrastał sprzeciw Rosji wobec integracji euroatlantyckiej pozostałych byłych republik ZSRR, w tym, w szczególności, Ukrainy³. Potwierdzeniem bardziej konfrontacyjnego kursu Moskwy wobec NATO była wojna z Gruzją z sierpnia 2008 roku, która oddaliła perspektywę nadania *Membership Action Plan* zarówno samej Gruzji, jak również Ukrainie. Warto dodać, iż na niekorzyść Ukrainy działała też obecność

² B. Piskorska, Stosunki NATO-Rosja w nowej architekturze bezpieczeństwa w Europie. W: M. Pietraś, J. Olchowski (red.), *NATO w pozimnowojennym środowisku (nie)bezpieczeństwa* (s. 364-366). Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2011.

³ P. Andrusieczko, Problemy integracji Ukrainy z NATO (2004-2008). W: M. Pietraś, J. Olchowski (red.), *NATO w pozimnowojennym środowisku (nie)bezpieczeństwa* (s. 383-384). Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2011.

rosyjskich wojsk na Półwyspie Krymskim oraz fakt użycia jednostek Floty Czarnomorskiej przeciwko Gruzji⁴.

Na krótko przed rosyjską agresją na Ukrainę w Sojuszu Północnoatlantyckim stawiano pytanie dotyczące przyszłości relacji z Federacją Rosyjską. Zastanawiano się, w jaki sposób Sojusz powinien reagować na wzmacnianie rosyjskiego potencjału wojskowego w regionie północno-wschodnich granic Paktu Północnoatlantyckiego oraz na obszarze poradzieckim⁵. Nie bez znaczenia pozostawała kwestia dalszej polityki rozszerzania Paktu i ewentualnej reakcji Rosji na tego typu działania oraz rosyjska protekcja nad parapaństwami z obszaru poradzieckiego – Osetią Południową, Abchazją oraz Naddniestrzańską Republiką Mołdawską. Późniejsza polityka Moskwy ostatecznie sama zdecydowała o kursie, jaki NATO powinno przyjąć względem Federacji Rosyjskiej. Warto też zauważyć, iż prognozy rozwoju relacji pomiędzy NATO a Rosją sprzed kryzysu ukraińskiego mówiące, iż stosunki te nie ulegną zasadniczej zmianie, nie uległy sprawdzeniu. Niewątpliwie jednak trafne były spostrzeżenia mówiące o negatywnym stosunku Moskwy do dalszego rozszerzania Sojuszu, a także o postrzeganiu NATO zarówno przez rosyjskie elity, jak i przez rosyjskie społeczeństwo jako przeciwnika i wroga Rosji⁶.

Mimo wszystko, zdając sobie sprawę z możliwego napięcia i pogorszenia relacji z Moskwą, Pakt Północnoatlantycki nie zamierzał (i nie zamierza) rezygnować z możliwości przyjęcia kolejnych państw, jeżeli tylko

⁴ *Ibidem*.

⁵ A. Michta, *NATO po 2014 roku – jakie priorytety? Bezpieczeństwo Narodowe*, 2014, 29, 117-130.

⁶ A. Juszcak, *NATO następnej dekady – uwarunkowania i możliwości. Bezpieczeństwo Narodowe*, 2014, 29, 131-150.

potencjalni członkowie spełniają odpowiednie kryteria i wyrażają wolę wstąpienia do Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego⁷.

Geneza kryzysu na Ukrainie. Przyczyną wybuchu masowych, proeuropejskich demonstracji, które z czasem zmieniły się z antyrządowe wystąpienia, było niepodpisanie przez ówczesnego prezydenta Ukrainy, Wiktora Janukowycza, umowy stowarzyszeniowej z Unią Europejską. Umowa stowarzyszeniowa UE-Ukraina (AA/DCFTA) miała zostać podpisana na szczycie Partnerstwa Wschodniego w Wilnie w 2013 roku. Ostatecznie jednak Janukowycz odmówił podpisania dokumentu argumentując, iż nie jest on wystarczająco korzystny ekonomicznie dla strony ukraińskiej oraz mógłby spowodować pogorszenie relacji z Federacją Rosyjską, która w owym czasie tworzyła własne międzynarodowe struktury gospodarcze w ramach Unii Celnej⁸.

Warto zauważyć, iż ewentualne podpisanie przez Janukowycza umowy stowarzyszeniowej z UE oraz dalsza integracja euroatlantycka Ukrainy spowodowałoby kolejne pomniejszenie rosyjskiej strefy wpływów. Moskwa zaś nie tylko zamierzała nie dopuścić do integracji europejskiej Ukrainy, ale związać ją z własnymi strukturami gospodarczymi w ramach wspomnianej Euroazjatyckiej Unii Celnej. Ukraina miała zatem pozostać w „wyłącznej strefie wpływów Rosji”, a wszelkie jej dążenia reformatorskie były (i są) dla Rosji nie do zaakceptowania, nawet w przypadku umowy stowarzyszeniowej, która ani nie gwarantowała Ukrainie członkostwa w UE, ani (tym bardziej) nie dawała jej żadnych gwarancji bezpieczeństwa. Ukraina miała też duże

⁷ K. Potyahaylo, *Kształtowanie opinii społecznej na temat NATO na Ukrainie*. W: M. Pietraś, J. Olchowski (red.), *NATO w pozimnowojennym środowisku (nie)bezpieczeństwa* (s. 393-402). Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2011.

⁸ M. Popowski, *Transatlantyckie struktury bezpieczeństwa w obliczu kryzysu ukraińskiego*. *Bezpieczeństwo Narodowe*, 2014, 32, 97-105.

znaczenie dla Rosji i jej wpływów na Morzu Czarnym, ze względu na stacjonowanie na Półwyspie Krymskim jednostek Floty Czarnomorskiej⁹.

Działania NATO po aneksji Krymu. Aneksja Półwyspu Krymskiego dokonana w 2014 roku w sposób niezwykle istotny wpłynęła na środowisko bezpieczeństwa na kontynencie europejskim. Państwa europejskie zetknęły się z rosyjską polityką faktów dokonanych w postaci siłowej zmiany granic i wywołania konfliktu zbrojnego. Wydarzenia te były tym bardziej istotne, iż dokonały się w bezpośrednim sąsiedztwie NATO i Unii Europejskiej, konflikt zaś dotyczył państw należących m.in. do Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie oraz Rady Europy. W związku z tym, państwa zachodnie zostały niejako zmuszone do podjęcia stosowanych kroków zarówno wobec agresora, jak i ofiary agresji¹⁰.

Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego podjęła w związku z wydarzeniami na Ukrainie szereg decyzji o wymiarze międzynarodowym (relacji NATO-Rosja i NATO-Ukraina) oraz wewnętrznym (dotyczącym dostosowania sojuszu do nowej sytuacji międzynarodowej)¹¹. Udało się osiągnąć konsensus pomimo obecnego w Pakcie Północnoatlantyckim podziału na państwa obawiające się potencjału i polityki Federacji Rosyjskiej oraz państwa, dla których sprawy te nie miały charakteru bezpośredniego zagrożenia. Postrzeganie modernizacji Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej, czy organizacji przez Moskwę manewrów wojskowych przy granicach NATO było przez te grupy traktowane w różny sposób – od poczucia zagrożenia i obaw po praktycznie całkowitą obojętność¹². Jednakże w przypadku działań rosyjskich wobec Ukrainy wszyscy członkowie NATO szybko i zgodnie uznali za niedopuszczalne łamanie przez Moskwę prawa

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ K. Przybyła, NATO wobec konfliktu na Ukrainie. *Bezpieczeństwo Narodowe*, 2016, 37-40, 117-131.

¹¹ *Ibidem*.

¹² A. Juszcak, NATO...

i umów międzynarodowych. Jeszcze w marcu 2014 roku Sojusz jako całość, jak również poszczególni jego członkowie potępili działania Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy i aneksję Krymu. W następnym miesiącu NATO zdecydowało o zawieszeniu tak cywilnej, jak i wojskowej współpracy z Federacją Rosyjską w ramach Rady NATO-Rosja. Utrzymano jedynie kontakty na poziomie ambasadorów i wyższym. NATO zapewniło także o gotowości do podjęcia dialogu na temat rozwiązania kryzysu na Ukrainie. Od tego czasu kwestie rozwiązania kryzysu ukraińskiego są stałym punktem w kontaktach przedstawicieli Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz Federacji Rosyjskiej¹³.

Wydarzenia na Ukrainie w istotny sposób wpłynęły na tematykę szczytu NATO w Newport (Walia) w 2014 roku. Państwa zarówno należące, jak i nienależące do Sojuszu oczekiwały konkretnych decyzji i deklaracji. Przyjęta deklaracja ze szczytu NATO w Newport przewidywała szereg rozwiązań mających na celu wzmocnienie potencjału obronnego zarówno poszczególnych państw należących do NATO, jak również Sojuszu jako całości. Szczególnie znaczenie miała naturalnie flanką wschodnią ze względu na bezpośrednie sąsiedztwo zarówno Rosji, jak również Ukrainy.

W punktach 14 i 15 deklaracji ze szczytu w Walii członkowie NATO nałożyli na siebie zobowiązanie podniesienia poziomu finansowania sił zbrojnych do poziomu 2 % PKB w ciągu 10 lat oraz przeznaczania co najmniej 20 % budżetów obronnych na modernizację wojsk i rozwój nowych systemów uzbrojenia¹⁴. Kwestie finansowania armii zostały również poruszone w Deklaracji Transatlantyckiej (ang. *The Wales Declaration on the Transatlantic Bond*), w tym dokumencie członkowie Paktu

¹³ K. Przybyła, NATO...

¹⁴ *Wales Summit Declaration*, Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales, North Atlantic Treaty Organization, 2014. Pobrano z: www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm?selectedLocale=en (dostęp: 8.08.2017).

Północnoatlantyckiego ponownie zobowiązali się do podniesienia wydatków obronnych do 2 % PKB oraz przeznaczania 20 % budżetów obronnych na modernizację sił zbrojnych. W dokumencie tym podkreślono też siłę i znaczenie transatlantyckich więzi w ramach sojuszu¹⁵.

Poza kwestiami finansowymi NATO zobowiązało się również do podjęcia szeregu działań ukierunkowanych na wzmocnienie swojej flanki wschodniej. Aby zrealizować ów cel przyjęto Plan działań na rzecz gotowości (ang. *Readiness Action Plan*), który określa czynności, jakie Sojusz Północnoatlantycki powinien podjąć celem zaadaptowania się do nowej sytuacji międzynarodowej na kontynencie europejskim, a zwłaszcza w Europie Środkowo-Wschodniej i Wschodniej. Dokument ten posiada charakter niejawnny, w związku z czym jego dokładna treść nie jest znana. Wiadomo jednak, iż deklaracja ze szczytu w Newport w sposób ogólny wskazuje na kierunku adaptacji NATO zawarte także w dokumentach niejawnych¹⁶.

Wśród najważniejszych zobowiązań wskazanych w deklaracji ze szczytu NATO w Walii z 2014 roku należy wymienić:

- Ciągłą i rotacyjną obecność jednostek wojskowych Paktu Północnoatlantyckiego w państwach flanki wschodniej;
- Utworzenie logistycznego oraz sprzętowego zaplecza dla jednostek wojskowych przebywających w państwa flanki wschodniej na zasadzie rotacyjnej obecności lub przy okazji przeprowadzania sojuszniczych manewrów wojskowych;
- Powstanie na flance wschodniej struktur dowodzenia oraz wsparcia i zabezpieczenia;

¹⁵ S. Koziej, P. Pietrzak, Szczyt...

¹⁶ *Ibidem*.

- Utworzenie Sił Natychmiastowego Reagowania (ang. Very High Readiness Joint Task Force) w ramach Sił Odpowiedzi NATO (ang. NATO Response Force);
- Aktualizację planów ewentualnościowych NATO oraz możliwość powstania stałych planów obronnych dot. kolektywnej obrony;
- Intensyfikację sojuszniczych ćwiczeń i manewrów wojskowych w państwach flanki wschodniej;
- Zwiększenie zdolności państw flanki wschodniej do przyjęcia sojuszniczych sił zbrojnych poprzez utworzenie na terytorium tych państw odpowiedniego zaplecza infrastrukturalnego oraz baz ze sprzętem wojskowym;
- Reformę Wielonarodowego Korpusu Północ-Wschód, w tym: umiejscowienie dowództwa korpusu w Szczecinie, podniesie poziomu gotowości bojowej Korpusu, zwiększenie liczebności oraz przygotowanie Korpusu do dowodzenia i koordynacji działań sił sojuszniczych, tak podczas ćwiczeń, jak i w ramach operacji kolektywnej obrony prowadzonej na flance wschodniej NATO¹⁷.

W kontekście szczytu w Newport warto zauważyć, iż w punktach 21 oraz 22 deklaracji ze szczytu, NATO odniosło się do kwestii działań Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy. Pakt Północnoatlantycki, w punkcie 21, stwierdził złamanie przez Rosję prawa i umów międzynarodowych, w tym Aktu stanowiącego NATO-Rosja z 1997 roku oraz Deklaracji rzymskiej z 2002 roku. Z kolei w punkcie 22 Pakt Północnoatlantycki potwierdził wstrzymanie współpracy z Moskwą, czego przyczyną była nielegalna aneksja Półwyspu Krymskiego oraz działania prowadzone we wschodnich obwodach Ukrainy¹⁸.

¹⁷ *Ibidem.*

¹⁸ *Ibidem.*

Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego udzieliła pomocy Ukrainie, poprzez wsparcie doradcze i finansowe oraz uruchomienie pięciu programów pomocy w budowie skutecznego systemu bezpieczeństwa i obrony. Za realizację i finansowanie programów odpowiedzialne były państwa, które zgłosiły gotowość do uczestnictwa w nich. Sojusz Północnoatlantycki wspierał reformy ukraińskie w następujących dziedzinach:

- dowodzenia, kontroli, komunikacji i komputerów (ang. Command, control, communications and computer – C4; państwa finansujące – Kanada, Niemcy, Wielka Brytania);
- logistyki i standaryzacji (państwa finansujące – Czechy, Holandia, Polska),
- cyberobrony (państwo finansujące – Rumunia);
- procesu przejścia i transformacji w karierze wojskowej (państwo finansujące – Norwegia);
- rehabilitacji medycznej (państwo finansujące – Bułgaria)¹⁹.

Część analityków uznała jednak sojusznicze wsparcie dla Ukrainy jako przedsięwzięcie symboliczne, pozbawione realnego i praktycznego znaczenia. Warto zauważyć, iż sesja poświęcona kryzysowi ukraińskiemu na szczycie w Newport, pomimo zdecydowanego poparcia Paktu Północnoatlantyckiego dla Kijowa oraz przyjęcia Wspólnego Oświadczenia Komisji NATO-Ukraina (ang. *Joint Statement of the NATO-Ukraine Commission*), nie doprowadziła do przekazania stronie ukraińskiej dużego wsparcia. Nie podjęto również kroków w kierunku przekazania lub sprzedania uzbrojenia Siłom Zbrojnym Ukrainy²⁰.

Podczas kolejnego szczytu NATO, jaki miał miejsce w Warszawie, Sojusz Północnoatlantycki, kontynuując politykę wzmocnienia swojej flanki

¹⁹ K. Przybyła, NATO...

²⁰ S. Koziej, P. Pietrzak, Szczyt...

wschodniej, zdecydował o rozmieszczeniu batalionowych grup bojowych w Polsce i państwach bałtyckich. Dowództwo nad batalionowymi grupami bojowymi objęły:

- w Polsce – USA;
- na Litwie – Republika Federalna Niemiec;
- na Łotwie – Kanada;
- w Estonii – Wielka Brytania.

NATO rozmieszczając wojska sojusznicze na flance wschodniej, zademonstrowało Rosji gotowość do solidarnej obrony wszystkich członków Paktu oraz pokazało, iż w sojuszu nie ma podziału na członków pierwszej i drugiej kategorii. Przywódcy państw członkowskich NATO podczas szczytu w Warszawie potwierdzili, iż skuteczne odstraszenie i gotowość do prowadzenia operacji kolektywnej obrony mają kluczowe znaczenie dla utrzymania bezpieczeństwa i stabilności obszaru północnoatlantyckiego oraz zapobiegania konfliktom zbrojnym. Stwierdzono również, że dialog z Federacją Rosyjską, chociaż potrzebny, nie może odbywać się kosztem bezpieczeństwa zarówno całego NATO, jak i poszczególnych jego członków. Głowy państw i rządów stron Traktatu Waszyngtońskiego z 1949 roku wskazały też Federację Rosyjską, jako jedyny podmiot odpowiedzialny za destabilizację Europy Wschodniej i pogorszenie relacji z Organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego²¹.

Podczas szczytu w Warszawie przyjęty został również Pakiet Kompleksowego Wsparcia (ang. *Comprehensive Assistance Package*) dla Ukrainy. Celem przyjętego pakietu jest wzmocnienie współpracy pomiędzy NATO i Ukrainą w procesie reform ukraińskiego systemu obronnego. Reformy mają przełożyć się na większy potencjał i szersze zdolności sił Kijowa, co zaowocuje umocnieniem bezpieczeństwa i spadkiem poziomu

²¹ K. Przybyła, NATO...

podatności na różnego rodzaju zagrożenia (konwencjonalne i niekonwencjonalne) państwa ukraińskiego²².

Analizując czynności dokonane przez NATO, można dojść do wniosku, iż niezamierzonym skutkiem polityki rosyjskiej wobec Ukrainy było wzmocnienie wspólnoty transatlantyckiej. Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego na nowo przystąpiła do realizacji swej podstawowej misji – wspólnej obrony państw członkowskich sojuszu. Państwa zachodnie zostały również niejako zmuszone do krytyki swojej dotychczasowej polityki wobec Moskwy i zmiany podejścia w relacjach z tym państwem. Przewartościowaniu uległo postrzeganie zagrożeń w Europie. Zauważono, że pomimo wzrostu znaczenia zagrożeń asymetrycznych (jak np. terroryzm międzynarodowy) dotychczasowe „klasyczne” zagrożenia, np. w postaci wojny międzypaństwowej, nadal mogą występować – także na kontynencie europejskim. Zmiana postrzegania zagrożeń wymusiła również podjęcie stosowanych środków zaradczych, co miało miejsce podczas szczytu w Newport. W końcu, rosyjska agresja przyczyniła się do pogłębienia współpracy pomiędzy USA, a europejskimi członkami NATO oraz pomiędzy NATO i UE²³.

Podsumowanie. Oceniając skuteczność działań NATO po kryzysie ukraińskim, należy przede wszystkim zwrócić uwagę na fakt, iż Pakt Północnoatlantycki jako polityczno-wojskowy sojusz obronny, ma zdecydowanie mniejsze możliwości oddziaływania na aktorów zewnętrznych, niż inne organizacje międzynarodowe (np. OBWE i UE). NATO nie stosuje bowiem sankcji gospodarczych ani nie wysyła misji obserwacyjnych²⁴. Ponadto, zgodnie z art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego z 1949 roku obowiązkiem sojuszu jest podejmowanie działań

²² *Ibidem.*

²³ M. Popowski, *Transatlantyckie...*

²⁴ K. Przybyła, *NATO...*

ukierunkowanych na zapewnienie bezpieczeństwa i stabilności obszaru północnoatlantyckiego. Zgodnie z art. 6 Traktatu Waszyngtońskiego, art. 5 ma zastosowanie do terytoriów państw sojusznicznych położonych na północ od zwrotnika Raka, terytorium Republiki Turcji, wysp będących pod jurysdykcją stron traktatu, jeżeli wyspy te są położone na północ od zwrotnika Raka oraz sił zbrojnych, okrętów i statków powietrznych stron traktatu, jeżeli te siły zbrojne, okręty i statki powietrzne znajdują się na obszarze na północ od zwrotnika Raka²⁵. Treść Traktatu o NATO z 1949 roku wyklucza zatem możliwość jakiegokolwiek interwencji militarnej NATO na Ukrainie, gdyż Ukraina nie pozostaje stroną tego traktatu (nie jest członkiem NATO). Sojusz mógłby podjąć stosowną interwencję w postaci operacji ekspedycyjnej jedynie w ramach wykonania rezolucji Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych, ponieważ jednak członkiem stałym (a zatem posiadającym prawo weta) Rady Bezpieczeństwa ONZ pozostaje Federacja Rosyjska, toteż wydanie przez Radę Bezpieczeństwa ONZ rezolucji wzywającej społeczność międzynarodową (a w szczególności NATO) do podjęcia działań w związku z konfliktem ukraińskim, celem przywrócenia międzynarodowego pokoju, bezpieczeństwa i stabilności wydaje się całkowicie nieprawdopodobne.

Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego, pomimo iż jej możliwości działania były znacznie ograniczone, nie pozostała bierna wobec sytuacji na Ukrainie. Przeciwnie – NATO wykazało dużą aktywność podejmując działania zarówno względem Rosji (potępienie aneksji Krymu i ataku na Ukrainę, zawieszenie współpracy w ramach NRC), jak również Ukrainy (finansowe, doradcze i sprzętowe wsparcie reform ukraińskiego systemu obronnego). Pakt Północnoatlantycki podjął również istotne działania

²⁵ Traktat Północnoatlantycki, Waszyngton 4.04.1949, art. 5-6. Pobrano z: www.isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20000870970/O/D20000970.pdf (dostęp: 8.08.2017).

ukierunkowane na wzmocnienie własnego potencjału na flance wschodniej – przede wszystkim w Polsce i państwach nadbałtyckich – rozmieszczając w regionie wielonarodowe brygady. O ile zatem możliwości działania NATO były ograniczone ze względu na sam charakter defensywnych sojuszy polityczno-militarnych, o tyle w zasadzie wszelkie dostępne opcje zostały wykorzystane. Sojusz Północnoatlantycki nie pozostał biernym obserwatorem wydarzeń, ale podjął działania ukierunkowane na polityczne izolowanie Rosji oraz na wzmocnienie zarówno swojego własnego potencjału na flance wschodniej, jak i potencjału ukraińskiego. Działania te były dla Federacji Rosyjskiej wyraźnym sygnałem, mówiącym iż sojusz nie będzie tolerować łamania prawa i umów międzynarodowych zwłaszcza w jego bezpośrednim sąsiedztwie. Chociaż praktyczne znaczenie działań NATO pozostaje dyskusyjne (zwłaszcza w zakresie wsparcia dla Ukrainy, które wielu komentatorów ocenia jako wsparcie raczej symboliczne niż realne), to jednak niewątpliwie mamy do czynienia z istotną zmianą podejścia Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego do relacji z Moskwą oraz całym obszarem Europy Wschodniej. Przejście do relacji *business as usual*, bez rosyjskich istotnych ustępstw w sprawie Ukrainy wciąż pozostaje raczej mało prawdopodobne.

Literatura / Література / References

- Andrusieczko, P. (2011). Problemy integracji Ukrainy z NATO (2004-2008). W: M. Pietraś, J. Olchowski (red.), *NATO w pozimnowojennym środowisku (nie)bezpieczeństwa* (s. 383-384). Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Juszczak, A. (2014). NATO następnej dekady – uwarunkowania i możliwości. *Bezpieczeństwo Narodowe*, 29, 131-150.
- Koziej, S, Pietrzak P. (2014). Szczyt NATO w Walii: uwarunkowania, rezultaty, wnioski dla Polski, *Bezpieczeństwo Narodowe*, 3, 11-29.
- Michta, A. (2014). NATO po 2014 roku – jakie priorytety? *Bezpieczeństwo Narodowe*, 29, 117-130.

- Piskorska, P. (2011). Stosunki NATO-Rosja w nowej architekturze bezpieczeństwa w Europie. W: M. Pietraś, J. Olchowski (red.), *NATO w pozimnowojennym środowisku (nie)bezpieczeństwa* (s. 364-366). Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Popowski, M. (2014). Transatlantyckie struktury bezpieczeństwa w obliczu kryzysu ukraińskiego. *Bezpieczeństwo Narodowe*, 32, 97-105.
- Potyahaylo, P. (2011). Kształtowanie opinii społecznej na temat NATO na Ukrainie. W: M. Pietraś, J. Olchowski (red.), *NATO w pozimnowojennym środowisku (nie)bezpieczeństwa* (s. 393-402). Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Przybyła, K. (2016). NATO wobec konfliktu na Ukrainie. *Bezpieczeństwo Narodowe*, 37-40, 117-131.
- Traktat Północnoatlantycki (1999). Waszyngton 4.04.1949, art. 5-6. Pobrano z: www.isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20000870970/O/D20000970.pdf (dostęp: 8.08.2017).
- Wales Summit Declaration. (2014). Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales, North Atlantic Treaty Organization, 2014. Pobrano z: www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm?selectedLocale=en (dostęp: 8.08.2017).

To cite this chapter:

Malik, S. (2019). NATO's policy towards Ukraine and Russia after the annexation of the Crimea. In: M. Apollo, M. Krupska-Klimczak (Eds.), *Poland and Ukraine: Problems and prospects* (pp. 81-96). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.